

Бакарджієва Марія Ігорівна,
здобувач вищої освіти магістра 2 курсу
ННІЗДН
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Сьох Катерина Ярославівна
завідувач кафедри конституційного права
та прав людини НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ І ЦИФРОВЕ СПОСТЕРЕЖЕННЯ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Право на приватність, закріплене в міжнародному праві, є основоположним для забезпечення гідності людини та свободи в умовах глобалізації та розвитку інформаційного суспільства. Стаття 12 Загальної декларації прав людини та стаття 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права встановлюють чіткі стандарти захисту особистого життя, честі та репутації людини [1, с. 12]. Втім, у цифрову епоху реалізація цього права стикається з новими викликами.

Сучасні технології, що розвиваються надзвичайно стрімко, змінюють характер взаємодії між державою, суспільством і окремими особами. Технології цифрового спостереження, що базуються на алгоритмах штучного інтелекту, великих даних та системах розпізнавання, дедалі частіше застосовуються як державними, так і приватними структурами. Ці процеси загрожують змінити баланс між приватністю особи та інтересами суспільства. Наприклад, в умовах поширення пандемії COVID-19 багато урядів запровадили системи моніторингу громадян, які дозволяли відслідковувати їхнє місцезнаходження, контакти й навіть стан здоров'я. Хоча такі заходи виправдовувалися необхідністю забезпечення громадського здоров'я, у ряді випадків вони виявилися непропорційними та тривалими, що викликало занепокоєння правозахисних організацій [2, с. 56].

Крім того, технології розпізнавання обличчя сьогодні є надзвичайно поширеними у великих містах. Камери спостереження не лише реєструють події в режимі реального часу, але й здатні аналізувати поведінку людей, встановлювати їхню особу та навіть прогнозувати потенційні ризики. У Китаї, наприклад, такі системи стали частиною масштабного механізму соціального рейтингу, де аналізуються дії громадян для визначення їхньої «довіри» [3, с. 113]. Цей підхід, хоч і орієнтований на забезпечення безпеки, демонструє, як цифрове спостереження може використовуватися для обмеження свобод і контролю над суспільством.

Ще одним викликом є діяльність великих технологічних корпорацій, які стали центром збору персональних даних. Платформи, такі як Facebook, Google та Amazon, використовують алгоритми для збору інформації про вподобання,

пошукові запити та навіть інтимні деталі особистого життя своїх користувачів. Отримані дані часто продаються третім сторонам для створення персоналізованої реклами або інших комерційних цілей. У 2021 році дослідження показало, що 72% американців стурбовані тим, як компанії використовують їхні дані, і лише 14% вважають, що їхня приватність достатньо захищена [4, с. 78].

Важливу роль у цій ситуації відіграє кіберзлочинність. Витоки даних із медичних установ, банків та інших організацій загрожують серйозними наслідками для громадян. У 2023 році глобальна кількість витоків даних досягла рекордного рівня, що поставило під загрозу безпеку мільйонів людей. Зокрема, зловмисники використовують викрадену інформацію для фінансових махінацій, крадіжки особистих даних або шантажу [5, с. 92].

Вирішення цих проблем потребує посилення міжнародного співробітництва. Впровадження стандартів захисту даних, аналогічних до Загального регламенту захисту даних (GDPR) в ЄС, є важливим кроком до уніфікації правил та зниження ризиків для приватності громадян. Крім того, необхідно сприяти використанню технологій, що підвищують захист даних, таких як шифрування та децентралізовані системи обробки інформації.

Вагомим фактором є також формування правової культури в суспільстві. Громадяни повинні бути обізнаними щодо своїх прав, можливостей контролю над своїми даними та загроз, які пов'язані з їх використанням. Освітні програми, курси з цифрової грамотності та інформаційні кампанії здатні підвищити рівень обізнаності населення та зменшити ризики зловживань.

Захист права на приватність у цифрову епоху – це не лише питання індивідуального вибору, але й ключовий аспект демократичного розвитку. Держави, корпорації та суспільство повинні спільно працювати над створенням механізмів, що забезпечують баланс між безпекою, технологічним прогресом і фундаментальними правами людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, 1966.
2. Binns R. Facial recognition technologies: Balancing security and privacy. *Cambridge Journal of Technology Law*, 2023. P. 55-72.
3. Zuboff S. *Surveillance Capitalism and the Fight for a Human Future*. *PublicAffairs*, 2019. P. 112-135.
4. Pew Research Center. *Americans and Privacy: Concerned, Confused and Feeling Lack of Control Over Their Personal Information*, 2021.
5. Schermer B. Data breaches and their consequences: A case study analysis. *Oxford Journal of Privacy Law*, 2022. P. 76-92.